

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛІГІ
ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТІ

ӘДЕБИЕТТАНУ НЕГІЗДЕРІ

ПӘННІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Білім саласы: 100000 – Білім
Оқыту саласы: 110000 – Білім
Оқыту бағыты: 60111500 – Ана тілі мен әдебиеті
(қазақ тілі және әдебиеті)

Шыршық – 2023

Пән/модуль коды	Оқу жылы	Семестр	Кредиттер	
AdAs105	2023/2024	1	5	
Пән/модуль түрі	Оқыту тілі:	Апталық сағат		
Міндетті	Қазақ тілі	4		
	Пәннің аты	Аудитория жаттығулары (сағат)	Өзіндік білім (сағат)	Жалпы жүктеме (сағат)
1.	Әдебиеттану негіздері	60	90	150
2.	I. Пәннің мазмұны Пәнді оқытудан мақсат—студенттер бұл пәнді оқу барысында әдебиеттану пәнінің өзекті мәселелерін, әдеби құбылыстардың біртұтас және тарихи әдістерін игереді, сондай-ақ, басқа да пәндерді меңгеруіне көмектеседі. Пәннің міндеттері— поэзиялық туындыларды жанрлық, идеялық және құрылысы жағынан талдай білу; ғылыми-теориялық мағлұматтарды меңгеру; жекеленген автордың шығармашылық ерекшеліктерін танытуда, ақын-жазушылардың шығармаларын талдау; образдар жүйесіне талдау жасай білу; шығарманың көркемдік ерекшеліктерін айқындай білу. II. Негізгі теориялық бөлім (лекция жаттығулары) II.1. Пән құрамына төмендегі тақырыптар енеді: 1-тақырып. Сөз өнері туралы ғылым, оның салалары. Өнер туралы ұғым. Әдебиеттану-сөз өнері туралы ғылым. Әдебиеттанудың салалары. Әдебиеттану ғылымының жанама салалары. 2-тақырып. Әдебиеттану ғылымының ғылым салаларындағы орны мен даму тарихы. Әдебиеттанудың ғылымдар жүйесіндегі орны. Көне дәуірдегі сөз өнері туралы ой-пікірлер. Түркі тектес халықтар ғалымдардың ой-тұжырымдары. XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының сөз өнері туралы ой толғамдары. А.Байтұрсынов – қазақ әдебиеттану ғылымының негізін салушы. Әдебиеттану ғылымының Кеңес дәуіріндегі және қазіргі жай-күйі. 3-тақырып. Көркем әдебиеттегі образ және образдылық. Көркем бейне туралы түсінік. Сөздегі суреттілік, оның жасалу тәсілдері. Деталь, жинақтау, даралау, және типтендіру. Прототип, мінездеу, портрет. 4-тақырып. Образдың жасалу тәсілдері мен түрлері. Образдың тектері. Образдың әдістік түрлері. Образдың жасалу тәсілдері. 5-тақырып. Көркем шығарманың құрылысы.			

Мазмұн мен пішін. Көркем шығарманың тақырыбы. Басты және қосалқы тақырыптар, олардың өзара байланысы. Көркем шығарманың идеясы. Негізгі және объективті идея. Шығарманың жүйелік сипаты. 6-тақырып. Сюжет және композиция. Композиция туралы түсінік. Сюжет-көркем шығарма арқауы. Композиция мен сюжеттің бірлігі мен айырмашылығы. Тартыс туралы түсінік. Композиция-шығарма бірлігінің негізі. 7-тақырып. Көркем әдебиет, тіл мәселелері. Көркем тіл-шығарма өзегі. Синоним, омоним, антоним. Архаизм, неологизм, историзм т.б. Сөздік қор, лексикалық тіл байлығы. 8-тақырып. Тілдің ажарлау құралдары. Көркем шығармалардағы эпитет және теңеудің қолданылуы. Олардың жасалу түрлері. Аллитерация, ассонанс. 9-тақырып. Әдебиеттегі құбылту құбылыстары. Айшықтау және оның түрлері. Метафора, кейіптеу, аллегория, символ, метонимия, мысқыл, ұлғайту, кішірейту. Инверсия, арнаулар, қайталаулар, параллелизм. 10-тақырып. Өлең мен оның құрылысы. Ырғақ. Қазақ өлеңіндегі шумақ пен тармақ, бунақ. Шумақ пен ұйқас түрлері. 11-тақырып. Өлең ұйқасы мен оның түрлері. Дәстүрлі ұйқас түрлері: шұбыртпалы ұйқас, қара өлең ұйқасы, шалыс ұйқас, кезекті ұйқас, ерікті ұйқас т.б. Олардың өзіндік ерекшеліктері. 12-тақырып. Өлең жүйесі. Өлең жүйелері, оның халықтың тілдік жүйесімен байланыстылығы. Метрикалық, силлабикалық, силлабо-тоникалық, тоникалық өлең жүйелерінің ерекшеліктері. Олардың түрлері. Өлең құрылысын талдау жолдары. 13-тақырып. Әдебиеттің тектері мен түрлері. Әдебиеттің тегі, оның түрлері. Өуезе, толғау, айтыс-тартыс. Әдеби тектерге шығарма түрлерінің бөлінуі. Шығарманың тегі мен түрі. Лирика. Драма мен эпос. 14-тақырып. Көркемдік әдіс. Көркемдік әдіс туралы түсінік. Романтизм мен реализм. 15-тақырып. Әдеби бағыттар мен ағымдар. Әдеби ағымның түрлері және оның тууы, дамуы, жаңадан пайда болу жолдары. III. Семинар жаттығулар бойынша әдістемелік нұсқау және ұсыныстар Семинар жаттығулар үшін төмендегі тақырыптар ұсынылады: - Сөз өнері туралы ғылым, оның салалары. - Әдебиеттану ғылымының ғылым салаларындағы орны мен даму	
---	--

тарихы. 3. Көркем әдебиеттегі образ және образдылық. Образдың жасалу тәсілдері мен түрлері. 4. Көркем шығарманың құрылысы. Сюжет және композиция. 5. Көркем әдебиет, тіл мәселелері. 6. Тілдің ажарлау құралдары. 7. Әдебиеттегі құбылту құбылыстары. Айшықтау және оның түрлері. 8. Өлең мен оның құрылысы. 9. Өлең ұйқасы мен оның түрлері. Өлең жүйесі. 10. Әдебиеттің тектері мен түрлері. 11. Көркемдік әдіс. Әдеби бағыттар мен ағымдар. Семинар жаттығулар мультимедиа құрылмалармен жабықталған аудиторияда бір академиялық топта бір профессор-оқытушы тарапынан өтілуі қажет. Жаттығулар актив және интербелсенді әдістер көмегінде өтілуі, сәйкес түрде педагогикалық және ақпарат технологиялардан қолдану мақсатқа сай. IV. Өзіндік білім және өзіндік жұмыстар Өзіндік білім үшін ұсынылатын тақырыптар: 1. Әдебиеттану ғылымының салалары 2. Әдебиет теориясының мақсаттары мен міндеттері 3. Әдебиет сыны 4. Жалпы поэтика 5. Жеке поэтика 6. Әдебиеттану ғылымының басқа ғылымдармен байланысы 7. Әдебиеттанудың жанама салалары 8. Әдеби тектер туралы түсінік 9. Эпикалық тек 10. Лирикалық тек 11. Драмалық тек 12. Стиль туралы жалпы түсінік 13. Романтикалық әдіс және оның пайда болуы 14. Реализм әдісі және оның пайда болуы 15. Әдеби ағым туралы түсінік 16. Классисизм және оның негізгі белгілері 17. Сентиментализмнің пайда болуы 18. Әдебиеттанудағы дәстүрлі және жаңа ізденістер мәселелері. 19. Әдебиеттегі бет пен бағдар. 20. Әдебиеттегі дәстүр және жанашылық мәселелері 21. Әдебиеттің тектері мен жанрлары туралы түсінік бер.	
--	--

3.	V. Пәнді оқыту нәтижесінде (қалыптасатын компетенциялар) Пәнді меңгеру нәтижесінде студент: • Қазақ әдебиеттану ғылымының қалыптасу, даму кезеңдері жайлы білуі; Әдебиеттану ғылымының өзіндік ерекшеліктері туралы терең білімге ие болуы; (білім) • Теориялық білімді практикада қолдана білуі; дағды қалыптастыруға ие болуы; (дағды) • Әдебиеттанудың өзге салалары: әдебиет тарихын зерттеу аялары мен жолдары, историография, библиография пәндерінің мәні мен сыры, текстология мен әдебиет сынының теориялық, практикалық ерекшеліктері жайлы жан-жақты түсіну енгілігіне ие болуы керек. (ептілік)
4.	VI. Оқыту технологиялары мен әдістері: • лекциялар; • интербелсенді әдістер; • тақырып бойынша кейс-сатдилар • семинарлар (СТО, проблемалы оқыту, сұрақ-жауап, т.б.); • топтық жұмыс; • презентация жасау.
5.	VII. Кредиттерді алу үшін талаптар: Пәнге тиісті теориялық және әдістемелік ұғымдарды толық игеру, талдау нәтижелері бойынша дұрыс шешім қабылдау, үйреніліп жатқан тақырып бойынша өзіндік ой-пікір айту және ағымдағы, аралық бақылау қалыптарында берілген тапсырмаларды орындау, қорытынды бақылау бойынша жазбаша жұмысты тапсыру.
6.	VIII. Негізгі және қосымша оқу әдебиеттер мен ақпарат деректері Негізгі әдебиеттер: 1. Қабдолов З. Сөз өнері. – Алматы, «Санат», 2002. – 328 б. 2. Ахметов З., Шаңбаев Т. Әдебиеттану терминдер сөздігі. Алматы, 1998. Көмекші әдебиеттер: 3. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргалиқда барп озтамиз. Ўзбекистон Республикаси Президентини лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг кўшма мажлисидаги нутқи /Ш.М. Мирзиёев. –Тошкент :Ўзбекистон, 2016. - 56 б. 4. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Танкидий тахлил, қатгий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг қундалиқ қоидаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилдаи жтимоий-иқтисодий ривожлантиришининг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган

мажлисидаги матруза, 2017 йил 14 январ / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент : Ўзбекистон, 2017. – 104 б. 5. Мирзиёев Шавкат Миронович. Буюк келажакгизми мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Мазкур китобдан Ўзбекистон Республикаси Президентини Шавкат Мирзиёевнинг 2016 йил 1 ноябрдан 24 ноябрга қадар Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри сайловчилари вакиллари билан ўтказилган сайловолди учрашувларида сўзлаган нутқлари ўрин олган. /Ш.М.Мирзиёев. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б 6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. <i>(Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда)</i> 7. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947 сонли Фармони. 8. Мамбетов Ж. Өдебиеттің эстетикалық негіздері. –А., 2011. 9. Ысмайылов Е. Өдебиет теориясының мәселелері. –А., 2011. 10. Ысқақов Д. Өдебиет сынының тарихы. – А., 2011. 11. Дөдөбаев Ж. Өмір шынлығы және көркемдік шешім. –А., 1991. 12. Ўзбекистон республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда) 13. 2020 жыл 31 декабрдегі «Жоғары оқу орындарында білім процесіні ұйымдастыруға байланысты тізімді дамыту іс-шаралар тұрасындағы 824-санды қаулысы. Ақпарат ресурстары: 1. http://www.edu.uz–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti. 2. http://www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. 3. http://www.gov.uz– O‘zbekiston Respublikasi xukumat portal. 4. www.pedagog.uz 5. www.csp.uz 6. www.pedagog.uz 7. www.edu.uz 8. www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) 9. www.ziyounet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portali	7. Шырышқ мемлекеттік педагогика университеті тарапынан істеп шығылған және университет Кеңесінің 2023 жыл <u>“29.08”</u> дағы қаулысымен бектілен.
---	--

8. Пән/модуль үшін жауапкерші: Н.Жарасбаев – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасы оқытушысы. Ж.Байзақов – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасының оқытушысы, ф.ф.д. (PhD)	9. Пікір білдірушілер: Абдувалитов Н.Б.- ТМПУ, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы доценті м.а., п.ғ.ф.д., (PhD) Г. Анарбекова – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасы оқытушысы.
--	--